

[1997] 1 एस.सी.आर 830.

मोहमुदखान महबूबखान पठाण

विरुद्ध

महाराष्ट्र राज्य

3 फेब्रुवारी, 1997

[एम. एम. पुंची आणि के. टी. थॉमस, जे. जे.]

भ्रष्टाचार प्रतिबंध अधिनियम, 1947 : कलम 4 (1).

गृहीत धरणे - उद्भवणे - पारितोषन - असा निर्णय देण्यात आला कि : हे तेव्हाच उद्भवले जेव्हा अभियोग पक्षाने हे सिद्ध केले की जे मिळाले ते "पारितोषन" होते - "पारितोषन" हा शब्द प्राप्तकर्त्याच्या आनंदासाठी किंवा समाधानासाठी काहीतरी स्वीकारणे दर्शवितो - आरोपीला जे मिळाले ते कायदेशीर खर्चाविरुद्ध होते अशी वाजवी शंका असल्यास त्याला संशयाचा लाभ मिळण्याचा हक्क आहे. भ्रष्टाचार प्रतिबंध अधिनियम, 1988, कलम 20 - साक्षीपुरावा अधिनियम, 1872, कलम 114 - दंड संहिता, 1860, कलम 161.

शब्द आणि वाक्यांश :

"पारितोषन" - याचा अर्थ - भ्रष्टाचार प्रतिबंध कायदा, 1947 च्या कलम 4 (1) च्या संदर्भात.

अपीलकर्ता-आरोपीला भारतीय दंड संहिता, 1860 च्या कलम 161 आणि भ्रष्टाचार प्रतिबंधक कायदा, 1947 च्या कलम 5 (1) (डी) सह वाचन केलेल्या कलम 5 (2) अंतर्गत 60 ची रक्कम अवैध पारितोषन म्हणून प्राप्त केल्याबद्दल दोषी ठरवण्यात आले. अपीलकर्त्याला एक वर्षाचा तुरुंगवास आणि प्रत्येक गुन्ह्यासाठी 200 रुपये दंड ठोठावण्याची शिक्षा सुनावण्यात आली. उच्च न्यायालयाने दोषसिद्धी आणि शिक्षेला पुष्टी दिली. त्यामुळे हे अपील करण्यात आले आहे.

अभियोग पक्षानुसार, अपीलकर्ता दुय्यम निबंधक होता. अपीलकर्त्याच्या कार्यालयीन कर्तव्यांमध्ये, इतर गोष्टींबरोबरच, नोंदणीकृत कागदपत्रांच्या प्रमाणित प्रतींसाठी अर्ज प्राप्त करणे आणि अशा प्रती जारी करणे यांचा समावेश होता. तक्रारदाराला तीन विक्री पत्रांच्या प्रमाणित प्रतींची गरज होती. जेव्हा त्याने अपीलकर्त्याकडे संपर्क साधला तेव्हा त्याला मुद्रांक कागदावर आवश्यक अर्ज सादर करण्यास आणि प्रत्येक प्रमाणित प्रतीसाठी 20 रुपये भरण्यास सांगण्यात आले. तक्रारदाराने या प्रकरणाची तक्रार लाचलुचपत प्रतिबंधक विभागाकडे केली. अपीलकर्त्याला रंगेहात पकडण्यासाठी

सापळा लावण्यात आला. तक्रारदार अपीलकर्त्याच्या कार्यालयात गेला आणि विक्री दस्तऐवजांच्या प्रतींसाठी अर्ज सादर केले, जे त्याला आवश्यक होते आणि त्यानंतर त्याने रु. 60 अपीलकर्त्याला दिले. अपीलकर्त्याने त्याच्या शर्टच्या खिशात रक्कम ठेवताच, तक्रारदाराने प्रतीक्षा करत असलेल्या भ्रष्टाचारविरोधी पथकाला संकेत दिला आणि त्यांनी कार्यालयात धाव घेतली आणि त्याला रंगेहात पकडले.

अपीलकर्त्याने असा युक्तिवाद केला की त्याला हा पैसा आगाऊ पैसा म्हणून मिळाली होता, जी त्याला अंमलात असलेला असलेल्या नियमांनुसार गोळा करणे आवश्यक होते. अपीलकर्त्याचा पुढील युक्तिवाद असा होता की त्याने पुस्तकांमध्ये कोणतीही नोंद करण्याआधीच त्याला तक्रारदाराकडून अवैध पारितोषन मिळाल्याच्या आधारावर लाचलुचपत प्रतिबंधक अधिकाऱ्यांनी पकडले. अपीलकर्त्याचा युक्तिवाद ट्रायल कोर्ट तसेच उच्च न्यायालयाने फेटाळला होता. त्यामुळे हे अपील करण्यात आले आहे.

अपीलाला मान्य करत, हे न्यायालय

असा निर्णय देते कि : 1.1. भ्रष्टाचार प्रतिबंधक कायदा, 1947 च्या कलम 4 (1) अंतर्गत कायदेशीर गृहीतकावर कारवाई करण्यासाठी प्राथमिक अट अशी आहे की फिर्यादी पक्षाने हे सिद्ध करायला हवे होते की आरोपीला जे मिळाले ते पारितोषन होते. अधिनियमात 'पारितोषन' या शब्दाची व्याख्या केलेली नाही. कलम 4 (1) मध्ये 'पारितोषन' हा शब्द प्राप्तकर्त्याच्या आनंदासाठी किंवा समाधानासाठी एखाद्या गोष्टीची स्वीकृती दर्शविण्यासाठी वापरला गेला आहे. जर दिलेले पैसा प्राप्तकर्त्याच्या वैयक्तिक समाधानासाठी किंवा आनंदासाठी नसतील तर ते कलम मध्ये वापरलेल्या अर्थाने पारितोषन नाही. जोपर्यंत अभियोग पक्षा ने हे सिद्ध केले नाही की दिलेला पैसा कोणत्याही कायदेशीर संकलनासाठी किंवा कायदेशीर मोबदल्यासाठी नव्हता, तोपर्यंत न्यायालय कायद्याच्या कलम 4 (1) मध्ये विचारात घेतलेल्या कायद्याच्या गृहीतकावर अवलंब करू शकत नाही, जरी न्यायालयाला कोणत्याही टप्प्यावर साक्षीपुरावा अधिनियम, 1872 च्या कलम 114 मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे वस्तुस्थितीचा योग्य अंदाज घेण्यास मनाई नाही. [834 – डी-एफ]

ऑक्सफर्ड अँडव्हान्स लर्नर्स डिक्शनरी ऑफ करंट इंग्लिश, चा संदर्भ.

1.2. प्रस्तुत प्रकरणात, जेव्हा अपीलकर्त्याने तक्रारदाराला सांगितले की त्याला रु. 20/- प्रति प्रत द्यावे लागेल, तेव्हा त्याने 'आगाऊ' हा शब्द वापरला नाही ही केवळ वस्तुस्थिती, तक्रारदाराकडून गोळा करण्यासाठी त्याला कायदेशीररित्या बांधील असलेली आगाऊ रक्कम आवश्यक नव्हती असा निष्कर्ष काढण्यासाठी पुरेशी नाही. त्याचप्रमाणे रक्कम त्याच्या खिशात ठेवण्याची कृती ही त्याच्यासाठी होती असा निष्कर्ष काढणे निर्णायक नाही. कदाचित त्या दिवसाची रक्कम बंद होईपर्यंत पैसा सुरक्षित ठेवण्याचा हा त्याचा मार्ग असू शकला असता. शिवाय, अपीलकर्त्याने रक्कम गोळा करताच तक्रारदाराने संकेत प्रसारित केला, ज्याचा ताबडतोब पाठपुरावा करण्यात आला आणि भ्रष्टाचारविरोधी पथकाच्या सदस्यांनी त्याला

घेरले. त्यामुळे अपीलकर्त्याला नोंदणीमध्ये नोंदी करण्यासाठी किंवा पावती तयार करण्यासाठी पुरेसा कालावधी मिळाला नसता. वरील कारणांमुळे वाजवी शंका आहे की अपीलकर्त्याने तक्रारदाराकडून जे गोळा केले ते शुल्क असू शकते जे तो विक्री पत्रांच्या तीन प्रतींसाठी अर्ज करणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीकडून गोळा करण्यास कायदेशीररीत्या बांधील होता. अशा परिस्थितीत अपीलकर्त्याला उपरोक्त संशयाचा लाभ देणे केवळ न्याय्य आणि उचित आहे. त्यामुळे, खालील न्यायालयांनी अपीलकर्त्याला दिलेला दोषसिद्धीचा निर्णय आणि शिक्षा रद्द करणे आवश्यक आहे. [836 – बी-एफ]

धनवंतराई बलवंतराई देसाई वि. महाराष्ट्र राज्य, ए. आय. आर. (1964) एस. सी. 575, यावर अवलंबून होते.

फौजदारी अपील अधिकारिता : 1990 चा फौजदारी अपील क्रमांक 381.

1988 चा क्रि. ए क्रमांक 129 मधील मुंबई उच्च न्यायालयाच्या 16.2.90 या तारखेच्या न्यायनिर्णय आणि आदेशावरून.

अपीलकर्त्यासाठी डॉ. आर. बी. मसुकर आणि के. एल. तनेजा.

उत्तरवादीसाठी एस. एम. जाधव.

न्यायालयाचा न्यायनिर्णय **थॉमस, जे.** यांनी दिला.

थॉमस, जे. अपीलार्थी हे महाराष्ट्र सरकारच्या नोंदणी विभागात उप-निबंधक होते. लातूर येथील विशेष न्यायाधीशांनी त्याला शेषराव पाटील (पीडब्लू-1) या व्यक्तीकडून अवैध पारितोषन म्हणून 60 रुपयांची रक्कम मिळवल्याबद्दल आयपीसी चे कलम 161 आणि भ्रष्टाचार प्रतिबंध अधिनियम, 1947 (थोडक्यात 'अधिनियम') च्या कलम 5 (2) सह वाचन कलम 5 (1) (डी) अंतर्गत दोषी ठरवले. अपीलकर्त्याला एका वर्षासाठी कठोर कारावासाची आणि प्रत्येक गुन्ह्यासाठी 200 रुपये दंड ठोठावण्याची शिक्षा सुनावण्यात आली. मुंबई उच्च न्यायालयाने (औरंगाबाद खंडपीठ) दोषसिद्धी आणि शिक्षेला दुजोरा दिला आणि अपीलकर्त्याने दाखल केलेली अपील फेटाळली.

उप-निबंधकाच्या कार्यालयीन कर्तव्यांमध्ये, इतर गोष्टींबरोबरच, नोंदणीकृत कागदपत्रांच्या प्रमाणित प्रतींसाठी अर्ज प्राप्त करणे आणि अशा प्रती जारी करणे यांचा समावेश होत. अपीलकर्ता निलंगा दुय्यम निबंधक कार्यालयात दुय्यम निबंधक होते. पी. डब्ल्यू.-1 शेषराव पाटील या टपाल विभागाच्या कर्मचाऱ्याला तीन विक्री पत्रांच्या प्रमाणित प्रतींची गरज होती. जेव्हा त्याने अपीलकर्त्याकडे संपर्क साधला तेव्हा त्याला मुद्रांक कागदावर आवश्यक अर्ज सादर करण्यास आणि प्रत्येक प्रमाणित प्रतीसाठी 20 रुपयांची रक्कम भरण्यास सांगण्यात आले. पी. डब्ल्यू. - 1 ने प्रकरण लाचलुचपत प्रतिबंधक विभागाला कळवले. अपीलकर्त्याला रंगेहात पकडण्यासाठी सापळा लावण्यात आला. दिनांक 8.8.1986 ला पी. डब्ल्यू. - 1 अपीलकर्त्याच्या कार्यालयात गेला आणि त्याला आवश्यक असलेल्या विक्री पत्रांच्या प्रतींसाठी अर्ज सादर केले आणि नंतर त्याने रु. 60 अपीलकर्त्याला दिले. अपीलकर्त्याने त्याच्या शर्टच्या

खिशात रक्कम ठेवताच पी. डब्ल्यू.-1 ने प्रतीक्षा करत असलेल्या भ्रष्टाचारविरोधी पथकाला संकेत दिला आणि त्यांनी कार्यालयात धाव घेतली आणि त्याला रंगेहात पकडले. अपीलकर्त्याच्या विरोधात आढळलेली ही तथ्ये आहेत.

अपीलकर्त्याला पीडब्ल्यू-1 कडून 60 रुपयांची रक्कम मिळाली या वादाला वाव नाही. खरे तर, अपीलकर्त्याच्या विद्वान वकिलाने वरील निष्कर्षावर आक्षेप घेतला नाही. अपीलकर्त्याची भूमिका अशी आहे की त्याला तो पैसा आगाऊ पैसा म्हणून मिळाला जो त्याला अंमलात असलेला नियमानुसार गोळा करणे आवश्यक होते. त्याचे आणखी युक्तिवाद असा आहे की, तो पुस्तकांमध्ये कोणतीही नोंद करण्यापूर्वीच त्याला पी. डब्ल्यू.-1 कडून अवैध पारितोषन मिळाल्याच्या आधारावर भ्रष्टाचारविरोधी अधिकाऱ्यांनी पकडले होते.

फौजदारी प्रक्रिया संहितेच्या कलम 313 अंतर्गत न्यायचौकशी न्यायाधीशांनी विचारणा केली तेव्हा अपीलकर्त्याने, इतर गोष्टींबरोबरच असे म्हटले : " दिनांक 7.8.1986 ला तक्रारदार माझ्या कार्यालयात आला आणि त्याने मला सांगितले की त्याला तीन विक्री पत्रांच्या प्रती हव्या आहेत. मी त्याला तीन लेखी अर्ज सादर करण्यास आणि आगाऊ भरावयाच्या प्रत्येक प्रतीसाठी 20 रुपये आणण्यास सांगितले होते. दिनांक 8.6.1986 ला तक्रारदाराने मला अर्ज दिले आणि प्रत्येक प्रतीसाठी 20 रुपये दिले. त्यामुळे त्याने एकूण रु. 60 दिले. मी पावती जारी करणार होतो पण तेव्हाच लोकांनी माझ्या कार्यालयात धाव घेतली आणि त्यामुळे मी पावती जारी करू शकलो नाही ". त्यांचा युक्तिवाद न्यायचौकशी न्यायाधीशांनी तसेच उच्च न्यायालयानेही फेटाळला होता. उच्च न्यायालयाचे विद्वान एकल न्यायाधीश दोषसिद्धी आणि शिक्षेची पुष्टी करताना प्रामुख्याने कायद्याच्या कलम 4 (1) मध्ये नमूद केलेल्या कायद्याच्या गृहीतकावर अवलंबून आहेत.

अपीलकर्त्याच्या विद्वान वकिलाने असा युक्तिवाद केला की दोन्ही न्यायालये या प्रकरणातील काही व्यापक संभाव्यता विचारात घेण्यात अयशस्वी ठरली आणि त्यामुळे त्याला ही रक्कम अवैध पारितोषन म्हणून मिळाली असा चुकीचा निष्कर्ष निघाला.

अधिनियमाच्या कलम 4 (1) मध्ये विचारात घेतलेले कायद्याचे अनुमान हे भ्रष्टाचार प्रतिबंध अधिनियम, 1988 च्या कलम 20 (1) मध्ये नमूद केलेल्या कायदेशीर गृहीतकासारखेच आहे. अधिनियमाच्या कलम 4 (1) मध्ये असे निष्कून सांगण्यात आले आहे की, एखाद्या विशिष्ट आधार पुराव्यावर, त्याने पारितोषन हे हेतू किंवा बक्षीस इ. म्हणून स्वीकारले आहे हे "उलट सिद्ध झाले नाही तर असे गृहित धरले जाईल." उप-कलमात निर्दिष्ट केलेली प्राथमिक अट अभियोग पक्षाने पूर्ण केल्यास, सरकारी कर्मचारी/आरोपीने कार्यालयीन कार्ये पार पाडताना कोणतेही कार्यालयीन काम करण्याचा हेतू किंवा बक्षीस म्हणून पारितोषन स्वीकारले आहे या आधारावर न्यायालय कायदेशीररित्या पुढे जाण्यास बांधील आहे. उलट सिद्ध करण्यासाठी आरोपींवर जबाबदारी सोपवण्यात आली आहे. परंतु आरोपींनी जे

स्वीकारले आहे ते पारितोषन होते हे अभियोग पक्षाने सिद्ध करेपर्यंत अशा जबाबदारीची आवश्यकता भासणार नाही. अर्थात न्यायालय अधिनियमाच्या कलम 4 (1) नुसार गृहीत धरू शकते कारण साक्षीपुरावा अधिनियमाचे कलम 114 न्यायालयाला तसे करण्याचा अधिकार देते. परंतु साक्षीपुरावा अधिनियमाच्या कलम 114 अन्वये केलेले अनुमान आणि अधिनियमाच्या कलम 4 (1) अन्वये केलेले कायदेशीर अनुमान यातील फरक असा आहे की, आधीच्या कलमांतर्गत अनुमान काढणे हे न्यायालयासाठी केवळ विवेकाधीन आहे, कारण न्यायालय तसे करण्यास नकार देऊ शकते, परंतु कलम 4 (1) अन्वये या गृहीतकावर पुढे जाणे न्यायालयावर बंधनकारक आहे, कारण उलट सिद्ध करण्यासाठी आरोपीकडे भार हस्तांतरित केला जातो. (पाहा - धनवंतराई बलवंतराई देसाई .वि. महाराष्ट्र राज्य, ए. आय. आर. (1964) एस. सी. 575).

अधिनियमाच्या कलम 4 (1) अंतर्गत कायदेशीर गृहीतकावर कारवाई करण्यासाठी प्राथमिक अट अशी आहे की अभियोग पक्षाने हे सिद्ध केले पाहिजे की आरोपीला जे मिळाले ते पारितोषन होते. अधिनियमात 'पारितोषन' या शब्दाची व्याख्या केलेली नाही. त्यामुळे त्याचा शब्दशः अर्थ समजून घेणे आवश्यक आहे. ऑक्सफर्ड अॅडव्हान्स लर्नर्स डिक्शनरी ऑफ करंट इंग्लिशमध्ये 'ग्रॅटिफिकेशन' या शब्दाचा अर्थ 'आनंद किंवा समाधान देणे' असा दर्शविला गेला आहे. प्राप्तकर्त्याच्या आनंदासाठी किंवा समाधानासाठी एखाद्या गोष्टीचा स्वीकार सूचित करण्यासाठी कलम 4 (1) मध्ये 'पारितोषन' हा शब्द वापरला गेला आहे. जर दिलेले पैसा प्राप्तकर्त्याच्या वैयक्तिक समाधानासाठी किंवा आनंदासाठी नसतील तर ते कलम मध्ये वापरलेल्या अर्थाने पारितोषन नाही. दुसऱ्या शब्दांत, जोपर्यंत अभियोग पक्ष हे सिद्ध करत नाहीत की दिलेला पैसा कोणत्याही कायदेशीर संकलनासाठी किंवा कायदेशीर मोबदल्यासाठी नव्हता, तोपर्यंत न्यायालय अधिनियमाच्या कलम 4 (1) मध्ये विचारात घेतलेल्या कायद्याच्या गृहीतकावर अवलंब करू शकत नाही, जरी न्यायालय कोणत्याही टप्प्यावर साक्षीपुरावा अधिनियमाच्या कलम 114 मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे वस्तुस्थितीचा योग्य अंदाज घेण्यास प्रतिबंधित नाही.

येथे, पी. डब्ल्यू.-1 ने दिलेली 60 रुपयांची रक्कम अपीलकर्त्याच्या वैयक्तिक समाधानासाठी होती की आनंदासाठी होती, हा स्वीकारलेल्या बचावाच्या दृष्टिकोनातून महत्त्वाचा प्रश्न आहे. पैसा कायदेशीर वसुली म्हणून प्राप्त झाले होते की नाही याबद्दल शंका घेण्याचे कारण असल्यास, त्याचा लाभ अपीलकर्त्याला नाकारला जाऊ शकत नाही.

महत्त्वपूर्ण प्रश्न हाताळताना आपल्याला या प्रकरणातील काही व्यापक पैलू लक्षात ठेवावे लागतील. पहिली गोष्ट म्हणजे, दुय्यम निबंधक कार्यालयातून प्रमाणित प्रती जारी करण्याच्या नियमांनुसार अर्जदाराला काही शुल्क भरावे लागते, ज्याची रक्कम शोध शुल्काव्यतिरिक्त, नक्कल करण्याच्या हस्तलिखितांच्या लांबीवर अवलंबून असते, अशी भूमिका अपीलकर्ता सातत्याने कायम ठेवत आला आहे. दुसरे म्हणजे, पीडब्लू.-1 शेषराव पाटील यांनी स्वतः कबूल केले की जेव्हा त्यांनी प्रमाणित प्रतीसाठी

अर्ज सादर केले तेव्हा त्यांना प्रत्येक प्रतीसाठी आवश्यक शुल्काबद्दल माहिती नव्हती. त्यांच्याच शब्दात - " जेव्हा मी प्रतीसाठी अर्ज सादर केला तेव्हा मला प्रत्येक प्रतीसाठी आवश्यक असलेल्या शुल्काबद्दल माहिती नव्हती. जेव्हा आरोपींनी प्रत्येक प्रतीसाठी 20 रुपयांची मागणी केली तेव्हा मला वाटले की तो लाच मागत आहे." त्यामुळे हा केवळ पीडब्लू-1 चा अंदाज होता आणि अपीलकर्त्याने त्याला जे सांगितले ते तसे नव्हते. तिसरे वैशिष्ट्य म्हणजे, जेव्हा अर्ज सादर केले गेले तेव्हा अपीलकर्त्याने पीडब्लू-1 ला प्रत्येक प्रतीसाठी 20 रुपये देण्यास सांगितले आणि जेव्हा पैसे दिले गेले तेव्हा अपीलकर्त्याने उपस्थित असलेल्या सर्वांच्या उपस्थितीत ते मोजले आणि त्याने ते आपल्या खिशात ठेवले.

वरील संदर्भात आम्ही महाराष्ट्र नोंदणी नियमावलीचे संबंधित नियम तपासू शकतो. नियम 345 ते 355 हे शोध आणि तपासणी आणि प्रती मंजूर करणे इत्यादींशी संबंधित आहेत. नियम 346 मधील महत्वाचे शब्द असे आहेत : " जेव्हा प्रतीसाठी अर्ज केला जातो, तेव्हा अर्जदाराने अर्जात नमूद केलेल्या संपूर्ण कालावधीसाठी शोध शुल्क भरण्यासाठी पुरेशी रक्कम आगाऊ जमा करणे आवश्यक आहे." नियम 347 (4) असे वाचतो: "जेव्हा प्रतीसाठीचा अर्ज वैयक्तिकरित्या सादर केला जातो आणि शुल्क भरले जाते, तेव्हा ज्या संभाव्य तारखेला प्रत वितरणासाठी तयार होईल आणि अर्जाच्या अनुक्रमांकाला पावतीवर आणि काउंटरफॉइलवर पृष्ठांकित केले पाहिजे." नियम 348 (i) - "शोध आणि प्रतींमुळे अर्जदारांनी वैयक्तिकरित्या किंवा मनी ऑर्डरद्वारे भरलेल्या शुल्काची किंवा ठेव किंवा एकरकमी भरणा करण्याची नोंद प्रत्येक कार्यालयात परिशिष्ट XXXIX फॉर्ममध्ये ठेवली पाहिजे."

वरील नियमांच्या वाचनाने असे सूचित होते की जर अपीलकर्त्याने विहित नोंदणीमध्ये पीडब्लू-1 कडून गोळा केलेल्या रकमेबाबत नोंदी केल्या असत्या आणि जर त्याने प्रति प्रत 20 रक्कम भरण्याची पावती देणारी पावती तयार केली असती, तर दिलेली रक्कम अपीलकर्त्याच्या पारितोषणासाठी होती या वादाला वाव उरला नसता.

उच्च न्यायालयाच्या विद्वान एकल न्यायाधीशांनी अपीलकर्त्याचा युक्तिवाद फेटाळण्याची तीन मुख्य कारणे अधोरेखित केली. पहिली गोष्ट म्हणजे, अपीलकर्त्याने पी. डब्ल्यू.-1 शी कोणत्याही आगाऊ रकमेबद्दल काहीही बोलले हे दाखवण्यासाठी कोणताही पुरावा नाही. दुसरे म्हणजे, अपीलकर्त्याने ती रक्कम ड्रावरमध्ये ठेवण्याऐवजी त्याच्या खिशात ठेवली. तिसरे म्हणजे, अपीलकर्त्याने कोणतीही पावती दिली नाही आणि त्याउलट अपीलकर्त्याने पीडब्लू-1 ला पुढील सोमवारी किंवा मंगळवारी कार्यालयात येऊन प्रती गोळा करण्यास सांगितले. वरील कारणांवर एकल न्यायाधीशांनी असा निष्कर्ष काढला की ही रक्कम कोणत्याही कायदेशीर शुल्कासाठी दिली गेली नाही.

पुराव्यांची सखोल छाननी केल्यास त्या तीन तर्कांपैकी प्रत्येकावर एक वेगळा तपशील समोर येतो. जेव्हा दुय्यम निबंधकाच्या अर्जदार ला सांगितले की त्याला रु. 20 प्रति प्रत द्यावे लागतील, त्याने " आगाऊ " हा शब्द वापरला नाही ही वस्तुस्थिती, त्याला जे आवश्यक आहे ती आगाऊ रक्कम नव्हती जी

त्याला अर्जदाराकडून वसूल करणे कायदेशीररित्या बांधील होते, असा निष्कर्ष काढण्यासाठी पुरेसा नाही. त्याचप्रमाणे ही रक्कम त्याच्या खिशात ठेवण्याची कृती हा निष्कर्ष काढणे निर्णायक नाही की ती त्याच्यासाठी होती. कदाचित त्या दिवसाची रक्कम बंद होईपर्यंत पैसा सुरक्षित ठेवण्याचा हा त्याचा मार्ग असू शकला असता. तिसरे कारण अपीलकर्त्याच्या विरोधात वापरले जाऊ शकत नाही कारण अपीलकर्त्याने रक्कम गोळा करताच पी. डब्ल्यू.-1 ने संकेत प्रसारित केला होता, ज्याचा ताबडतोब पाठपुरावा करण्यात आला आणि भ्रष्टाचारविरोधी पथकाच्या सदस्यांनी त्याला घेरले. त्यामुळे अपीलकर्त्याला रजिस्टर मध्ये नोंदी करण्यासाठी किंवा पावती तयार करण्यासाठी पुरेसा कालावधी मिळाला नसता. पुरावा दर्शवितो की अपीलकर्त्याने पी. डब्ल्यू. 1 ला पुढील सोमवारी किंवा मंगळवारी पुन्हा कार्यालयात येण्यास सांगितले, केवळ पी. डब्ल्यू. 1 ने केलेल्या प्रश्नाचे उत्तर म्हणून की तो प्रमाणित प्रती गोळा करण्यासाठी पुन्हा केव्हा जाणार होता.

वरील कारणांमुळे आम्ही मान्य केलेल्या तथ्यांवर वाजवी शंका बाळगतो, की पी. डब्ल्यू.-1 कडून जे अपीलकर्त्याने गोळा केले ते शुल्क असू शकते जे तो विक्री पत्रांच्या तीन प्रतींसाठी अर्ज करणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीकडून गोळा करण्यास कायदेशीररित्या बांधील होता. अशा परिस्थितीत, या खटल्याचा शेवटचा टप्पा असला तरी, अपीलकर्त्याला उपरोक्त संशयाचा लाभ दिला जाणे केवळ न्याय्य आणि उचित आहे.

त्यामुळे आम्ही अपीलकर्त्याला देण्यात आलेली शिक्षा आणि दोषसिद्धी रद्द करतो आणि त्याच्यावर आरोप असलेल्या गुन्ह्यांमधून त्याची निर्दोष मुक्तता करतो. त्याचे जामीन मुचलके रद्द होतील. व्ही. एस. एस. अपील मान्य करण्यात आली.

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याचा / तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरीता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबाजवणीकरीता वैध मानला जाईल."